

راهکارهای قرآنی و روایی در تربیت جنسی بر اساس ساختار وجودی انسان

حسین حاجی زاده

حسین حاجی پور^۱

حسین دلدار^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

چکیده

تربیت جنسی یکی از محورهای و دغدغه‌های پژوهشی در علوم اخلاقی، تربیتی و اجتماعی است که جهت‌گیری‌ها و تحلیل‌های گوناگونی پیرامون آن مطرح شده و حتی شیوه‌های تربیتی متفاوتی ارائه گردیده است. با توجه به اهمیت نوع شیوه‌های تربیت جنسی که خود آنها فی‌نفسه، نگرش‌ساز هستند، این پژوهش به کشف و تبیین شیوه‌های تربیت جنسی از منظر قرآن و احادیث می‌پردازد؛ روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای بوده و با روش تحلیل‌گزاره‌های قرآنی و حدیثی به استخراج شیوه‌ها و تبیین آنها اهتمام شده است. شیوه‌های مستخرج از قرآن و احادیث بر سه محور بینش، گرایش و کنش انسانی ارائه گردیده که سه محور مذکور، اساس نگرش انسانی را شکل می‌دهند. شیوه‌های روشنگری، طراحی اهداف والاتر، الگودهی، تأکید بر حیا، و توجه دادن به پیامدهای شهوترانی، پنج شیوه‌ناظر بر بینش انسانی هستند. پنج شیوه امیدآفرینی، عزت‌بخشی، ایجاد ترس، کنترل نگاه، و درگیر کردن انسان با سایر احساسات وی ناظر به گرایش‌های آدمی‌اند. هم‌چنین شیوه‌های پرهیز عملی از محرک‌های جنسی، دعوت عملی به تقوا و عفت، تنبیه، توبه، دعا و تشویق به ازدواج، شیوه‌های ناظر بر رفتار انسان هستند که در مجموع ۱۶ شیوه به دست آمده است.

کلیدواژه: تربیت جنسی، نگرش، الگو، ازدواج، قرآن و حدیث.

^۱استادیار گروه معارف دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام (ره) شهری

^۲دانش‌آموخته سطح ۴ فقه و اصول حوزه علمیه قم

۱. بیان مسئله

هر چند در دهه های گذشته، پژوهشگران به صورت کلی و نه موردی به مسائل علوم تربیتی ورود زیادی داشته اند، اما عمر پژوهش مستقل در مقوله تربیت جنسی به عنوان یکی از مسائل مهم تربیتی، دیرپاست؛ ضمن آنکه ورود به بحث گزینه جنسی از منظر سایر علوم هم ارزشمند بوده است. پرداختن به چستی و ماهیت تربیت جنسی و تحلیل مسائل پیرامونی آن، پژوهشگران را از شیوه ها و روش های تربیت جنسی غافل نساخته و شیوه های متعددی در این زمینه استخراج و تبیین شده است. این پژوهش هم با دغدغه استخراج و تبیین شیوه های جنسی از منظر قرآن و احادیث به مسئله می پردازد که البته برای رسیدن به شیوه ها، رویکرد پژوهش پیرامون چستی تربیت جنسی لازم و ضروری است؛ زیرا چه بسا برخی آن را در گزینه حیوانی صرف خلاصه می کنند و بر عکس برخی همه ابعاد وجودی آدمی را در آن می بینند.

قبل از ورود به بحث، چارچوب مفهومی و تبیین اجمالی مفاهیم لازم است که عبارتند از تربیت جنسی، و ابعاد نگرش.

تربیت جنسی مرکب از دو کلیدواژه ی تربیت و مساله جنسی است. یعنی تربیت به صورت مفهومی عام هر گونه معنا شود، در اضافه به مقوله جنسی همان معنا اراده می شود. در این زمینه تعریف های مختلفی ارائه شده است از جمله فراهم نمودن رشد گزینه جنسی با توجه به جلوگیری از لغزش ها، فراهم نمودن زمینه های مربوط به مسائل جنسی به طوری که استعداد های فردی شخص شکوفا شود (فقیهی، ۱۹، ۱۳۸۷-۲۱) اما در مجموع و در یک تعریف دقیق تر تربیت جنسی را می توان مجموعه ای از فعالیت های تربیتی دانست که از آغاز زندگی، مرحله به مرحله در جهت رشد متعادل و متناسب گزینه جنسی صورت می گیرد تا فرد، با وظایف و رفتارهای جنسی آشنا شود و به اهداف تربیت جنسی روان برسد و نسل هم تداوم پیدا کند. (فقیهی، ۱۳۸۷، ۲۰).

دومین کلیدواژه ای که در جهت گیری پژوهش حاضر موثر است، واژه نگرش با مجموع زیرمجموعه هایش است؛ زیرا نگرش انسانی در تربیت و رشد وی حائز اهمیت است. نگرش که به صورت اجمالی به معنای طرز تلقی، طرز احساس، و طرز رفتار آدمی، و هم چنین به معنای نوع نگاه انسان و نوع دریافت وی از جهان پیرامون خود است (شرف الدین، ۱۳۷۷، ۲۵؛ قلی پور، ۱۳۸۶، ص ۱۰۸)، به صورت تفصیلی به مکانیزم پنهانی معنا شده که رفتار فرد را هدایت می کند و در زمینه سازی و شکل دهی رفتارها تاثیر جدی دارد. هم چنین به سازمان پایدار فرایندهای انگیزشی، عاطفی، ادراکی و شناختی فرد نیز تعریف شده است. (رابینز، ۱۳۷۶، ۴۰؛ کریمی، ۱۳۷۷، ۱۶۲؛ پاشا شریفی، ۱۳۸۱، ۴۱۳) در واقع نگرش هر شخصی هویت ساز، عزت بخش و موجب انگیزه او به سمت هر کاری می شود؛ اگر نگرش به صورت مطلوب شکل گرفته باشد، افکار، احساسات، و رفتارهای فرد به سمت امور مطلوب جهت دهی می شود و اگر نگرش به صورت نادرست ساخته شود، جهت گیری تمام ساحت های وجودی وی سوء خواهد بود. با توجه به تقسیم بندی های اندیشمندان و پژوهشگران حوزه های مختلف، ساختار

نگرش شامل سه بخش جزء شناختی، جزء احساسی و جزء رفتاری و یا بُعد پیشی و ادراکی، بُعد گرایشی و عاطفی، و بُعد کنشی و رفتاری است. (جوادی آملی، ۱۳۸۴، ۱۹۳، سورین، ۱۳۹۰، ۲۳۷)

۲. انواع دیدگاه‌ها پیرامون مسئله جنسی

پیرامون غریزه جنسی و توجه به آن سه دیدگاه کلی وجود داشته؛ برخی آن را پلید و شیطانی دانسته و مانع رشد بر شمرده اند، عده ای آن را محور تمام دغدغه های انسانی معرفی کرده اند و طبیعت فعالیت های آدمی و زیست انسانی را با توجه به مسئله جنسی معنا می کنند. از آموزه های اسلامی دیدگاه سوم به دست می آید که نه سرکوبی نیاز جنسی را می پسندد و نه مطلق آزادی جنسی را روا می دارد.

دیدگاه اول بدین جهت سرکوبی غریزه جنسی را جائز و بلکه پسندیده می داند که معتقد به محال بودن تکامل معنوی و روحی همراه با بهره مندی از لذت جنسی می باشد. در این دیدگاه، غریزه جنسی عامل اصلی تباهی فرد و جامعه معرفی شده و در طول تاریخ طرفدارانی داشته است؛ مسلک پیشگان آئین جین در هند بین قرن ۵ تا ۷ قبل از میلاد مسیح، کلیان به عنوان یکی از مکاتب اخلاقی یونان باستان، رهبران مسیحی به تبع پولس، و برخی از صوفیان جزو کسانی بوده اند که بر این دیدگاه اعتقاد و یا اصرار داشته اند. (مطهری، بی تا، ۱۹، ۶۲۷؛ شریفی، ۱۳۹۶، ۱۵۶) بطلان چنین نظریه ای روشن است؛ زیرا این نظریه سرکوبی غریزه جنسی را جهاد با نفس می داند؛ در حالی که جهاد با نفس به معنای تعدیل قوا و رعایت عدالت میان آنهاست؛ یعنی انسان اجازه ندهد قوای خاصی بر سراسر مملکت وجود او حکومت کنند و سایر قوا و استعدادها را از کار اندازند. سرکوب نمودن نیاز جنسی، «نفس کشی» محسوب می شود و ناراحتی های روحی و عواقب وخیم روانی به بار می آورد. (امام خمینی، ۱۳۸۷، ۶؛ مطهری، بی تا، ۱۹، ۶۳۰؛ شریفی، ۱۳۹۶، ۱۵۹)

دیدگاه دوم که برخاسته از نظریه های فروید می باشد، آزادی جنسی را پیشنهاد می دهد و بر خلاف دیدگاه قبلی اعتقاد دارد اولاً ریشه تمام بدبختی ها و پلیدی ها در میدان ندادن به غریزه جنسی است، به علاوه انسان، نسبت به هر چیزی که منع می شود، حریص تر می گردد؛ از این رو چاره ای جز رهایی کامل غریزه جنسی نیست. در واکاوی دیدگاه فوق نیز باید گفت ادعای این که ارضای آزادانه غریزه جنسی به طور کامل باعث بهداشت روانی و موجب نجات انسان ها از بیماری های روحی است، ادعایی گزاف و بدون دلیل است، ضمن اینکه در طول تاریخ چنین نظریه ای وجود نداشته و بلکه دیدگاه خلاف آن مطرح بوده است. (ابن سینا، بی تا، ص ۵۳۵ و ۵۳۶) هم چنین اگر چه ممنوعیت ها حرص آور باشد، دلیل نمی شود که عملکرد خلاف آن صورت پذیرد؛ مثلاً اگر رعایت قوانین و مقررات اجتماعی، از جمله مقررات راهنمایی و رانندگی برای برخی حرص آور است، دلیل نمی شود که صورت مسئله پاک شود و هر کس مطابق میل خویش عمل کند. راه فرار از سرکوبی غریزه جنسی، آزادی بی قید و بند جنسی نیست. (مطهری، بی تا، ۲۱، ۲۷۳؛ شریفی، ۱۳۹۶، ۱۶۰) به علاوه در مقابل دیدگاه فوق، روایات بسیاری وجود دارند که شهوترانی را نکوهش نموده و از عواقب بد آن

پرهیز داده اند. به عنوان نمونه امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که شهوات او فزونی یابد، شخصیت انسانی او کم می شود. (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۵۹۲) نیز آن حضرت می فرماید: برده شهوت چنان اسیر است که روی آزادی را نمی بیند. (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۴۶۴) البته شهرت در اینجا مفهوم عام نیز دارد و خاص مفهوم شهوت جنسی نیست.

دیدگاه سوم که برگرفته از متون دینی و آموزه های اسلامی است، نه ریاضت افراطی را جاذب می داند و نه آزادی مطلق جنسی و شهوت پرستی را روا می دارد، بلکه به ارائه راه حل های عقلانی و اخلاقی می پردازد؛ راه حل هایی که در دو امر ذیل خلاصه می شود: خویشتن داری و ازدواج. دو امر مذکور بر یک محور قابل تبیین هستند و آن تربیت جنسی است.

۳. شیوه های قرآن و حدیث در تربیت جنسی

آموزه ها و گزاره های قرآن و حدیث در زمینه تربیت انسانی به صورت کلی و پیرامون تربیت جنسی که مورد بحث پژوهش حاضر است، با توجه به محور اختیار آدمی، به نگرش وی توجه دارند؛ یعنی به تغییر نگرش و یا تثبیت نگرش انسانی می پردازند. به همین جهت با مراجعه به قرآن کریم و کلام معصومین علیهم السلام، شیوه های تربیت جنسی با توجه به سه ساحت وجودی انسان قابل تنظیم است؛ یعنی شیوه های تربیت جنسی و تغییر نگرش جنسی در آیات و احادیث بر اساس بینش، گرایش و کنش قابل ارائه است که در ادامه بیان می شود.

۳-۱ شیوه های ناظر بر بینش

روشنگری، طراحی اهداف والاتر، الگودهی، تأکید بر حیا، و توجه دادن به پیامدهای شهوترانی، پنج شیوه ناظر بر بینش انسانی است که در جهت تربیت جنسی، از آیات و احادیث استخراج می شود. قابل توجه آن که غالب این شیوه ها بر محور خویشتن داری در غریزه جنسی است.

۳-۱-۱ شیوه روشنگری

با مراجعه به مجموع آیات و احادیث که پیرامون مسئله جنسی بیان شده، این نکته به دست می آید که قرآن کریم و روایات به دنبال ایجاد یک نظم و انضباط و به دنبال ترسیم یک وضعیت منطقی پیرامون این مسئله هستند؛ گاهی به اصل و اساس وجود شهوت در وجود انسان آگاهی می دهند که می توان نتیجه گرفت می خواهند به مخاطبان بفهمانند اساس آن را باید پذیرفت، گاهی تأکید بسیاری بر این نکته دارند که در عین حال مسئله شهوت در وجود انسان در یک حالت و وضعیت سرایشی قرار دارد و باید پیوسته آدمی از خویشتن مراقبت کند که توسط این مسیر سرایشی به بیراهه های فساد و دره های انحراف نغلطد، گاهی نیز روشن می سازند که به تدریج پس از رویش و بلوغ آن، باید در یک بستر معقول و مناسب تأمین گردد که چنین حالتی با

ازدواج حاصل می شود. بنابراین با نگاه به مجموعه متون دینی می توان به صورت کلی شیوه روشنگری را فهم نمود.

روش روشنگری آموزه های دینی، پیرامون فهماندن و اقناع مخاطبان نسبت به اساس مسئله جنسی از آیات و احادیث بسیاری به دست می آید. به عنوان نمونه نقل شده است که به پیامبر صلی الله علیه و آله خبر رسید عده ای از مسلمانان از زنان خود کناره گیری کرده، به انزوا رفته و به عبادت مشغول شده اند. پیامبر صلی الله علیه و اله آنها را نکوهش کرد و فرمود: آیا از زنان، روگردان شده اید، درحالی که من به عنوان پیامبر شما از این امر، رویگردان نشده ام، غذا می خورم و شب می خوابم و تمام شب را به عبادت نمی گذارم. پس هرکسی از سنت من روی گردان شود، از من نیست. (طباطبایی، ۶، ۱۴۱۷، ۱۰۵) به همین جهت آیه نازل می شود و می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، نعمت های پاکیزه ای را که خداوند به شما ارزانی داشته، بر خود حرام نکنید؛ اما از چارچوب حلال نیز تجاوز نکنید که خداوند، تجاوزگران را دوست ندارد» (مائده، ۸۷) آیه شریفه و سخن رسول خدا روشن می سازد که وجود غریزه جنسی و تمایل به جنس مخالف، امری طبیعی بوده و به خودی خود، نکوهیده نیست. هم چنین قرآن کریم با روشنگری تأمین معقول نیاز جنسی را هم بیان کرده می فرماید: «از نشانه های خداوند متعال این است که او برای شما از خودتان جفت هایی آفرید تا بدانها آرامش یابید و میانتان دوستی و مهربانی نهاد» (روم، ۲۱).

به علاوه آیات کریمه و احادیث شریفه با هشدار و انداز پیرامون مسئله جنسی، حساسیت آن را روشن می نمایند. امام صادق علیه السلام می فرماید: هر کسی شهوتش بر عقلش غلبه کند، از حیوانات پایین تر است. (صدوق، ۱، ۱۳۸۵، ۴) در حدیث دیگری از امام علی علیه السلام نقل شده که ایشان فرمود: از شیفتگی زیاد به زنان و غرق شدن در لذات دنیا، خودداری کن؛ زیرا شیفتگی به زنان، باعث محنت است و غرق شدن در لذات، انسان را خوار می کند. (نوری، ۱۴۰۸، ۱۴، ۱۵۸)

۳-۱-۲. طراحی اهداف والاتر

یکی از شیوه های تربیت جنسی در متون دینی، طراحی اهداف والاتر برای انسان و گوشزد کردن آن اهداف و غایات است. در واقع روایات گسترده از معصومین برای جلوگیری از طغیان شهوانی انسان و کنترل شهوت وی که یکی از محورهای مهم تربیت جنسی است، اهداف والاتر انسانی را به وی اطلاع می دهند تا نگرش او بدین گونه شکل بگیرد که هر چند شهوت یک نیاز وجودی انسان است، اما همه نیازهای او نیست. او برای موفقیت در زندگی باید به همه نیازهای خویش توجه نماید. نیازهایی که فقط در ابعاد مادی خلاصه نمی شود، بلکه او نیازهای والاتری چون پرستش و عبادت و آرامش و پیشرفت دارد که باید آنها را هم تأمین نماید.

به همین جهت امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که کرامت و ارزش خود را بشناسد، شهوت ها نمی تواند بر او غلبه کند. (حرانی، ۱۳۶۳، ۲۷۸) طبق تعبیر حضرت امیر علیه السلام کسی که ارزش وجودی خویش را می

شناسد، دیگر به نیازهای پایین تر محدود نمی شود. نیز به عنوان نمونه امام علی علیه السلام در مقابل مسئله شهوت، نیاز والاتری چون احتیاج به علم و کشف حقایق جهان هستی را یادآوری می کند و از این طریق علاوه بر این که مسیر دقیق را برای او ترسیم می کند، به تربیت مقوله جنسی اهتمام می ورزد. حضرت امیر علیه السلام می فرماید: حکمت و دانش در قلبی که جای شهوت پرستی است، ساکن نمی شود. نیز متون دینی پیوسته تصریح و تاکید دارند که انسان آفریده شده تا خلیفه الهی باشد و واضح است که رسیدن به چنین هدف والایی با انحصار در شهوترانی ناسازگار است.

۳-۱-۳. الگودهی

ارائه الگوی یکی از شیوه های ملموس در تربیت جنسی است که ناظر به بینش آدمی است. کاربست این شیوه که به خصوص در قصص قرآنی و روایی به چشم می خورد، با ارایه الگوی حضرت یوسف به عنوان زیباترین قصه در این مورد به چشم می خورد؛ آنجا که قرآن کریم می فرماید: «و آن زنی که یوسف در خانه اش بود، از یوسف با نرمی و مهربانی خواستار کامجویی شد، و همه درهای کاخ را بست و به او گفت: پیش بیا. یوسف گفت: پناه به خدا، او پروردگار من است، جایگاهم را نیکو داشت، من هرگز به پروردگارم خیانت نمی کنم؛ به یقین ستمکاران رستگار نمی شوند» (یوسف، ۲۳) هم چنین قرآن کریم با بیان قصه انحراف قوم حضرت لوط علیه السلام و عاقبت شومی که گریبانگیر آنها شد، به دنبال ارائه الگوی مناسب و درس عبرت از این قوم خبیث است. (هود، ۷۴-۸۲؛ عنکبوت، ۲۸-۳۴؛ اعراف، ۸۰-۸۴)

به علاوه از آنجا که والدین به عنوان الگوی عملی فرزندان محسوب می شوند، احادیث معصومین علیه السلام بر این جنبه تأکید زیادی دارند تا والدین با رفتارهای صحیح خویش موجب رشد و تربیت فرزندان گردند. تأکید پیامبر اسلام و ائمه معصومین بر این جنبه همان ارائه عملی الگو به فرزندان در جهت تربیت جنسی است و این الگوی عملی سبب ساخت بینش صحیح در فرزندان می گردد (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۰۰).

۳-۱-۴. تأکید بر حیا

شیوه دیگری که ناظر بر ساحت بینشی و ادراکی انسان است و باعث می شود شناخت انسان به صورت مطلوب شکل بگیرد، تأکید متون دینی بر حیاست. حیا که مرکب از ترس و عفت است، به نیرویی بازدارنده تعریف شده که انسان به علت حضور یک ناظر محترم، کار قبیح را انجام نمی دهد. (فقیهی، ۲۰۴، پسندیده، ۱۳۸۴، ۲۲-۲۴) این که حیا باعث تغییر نگرش و جهت دهی بینش انسان می گردد، متخذ از خود احادیث است؛ به عنوان نمونه منبای فوق از کلام پیامبر صلی الله علیه و آله به دست می آید که می فرماید: همان طور که از همسایگان نزدیک خود حیا می کنی، از خدا نیز حیا کن؛ زیرا که باعث افزایش باور و یقین تو می گردد. طبق فرمایش پیامبر حیا باعث افزایش یقین می شود و یقین امری بینشی است. هم چنین رویکرد مذکور که حیا بینش ساز است از این

سخن امام صادق علیه السلام نتیجه گرفته می شود که می فرماید: کسی که حیا ندارد، ایمان ندارد. (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۲، ۱۰۶)

از طرفی دیگر احادیث بسیار زیادی با تأکید بر حیا در صدد ارائه این بینش و نگرش هستند که حفظ حیا، شهوت نفس را کنترل می کند و باعث تربیت قوه جنسی می گردد. (شیخ طوسی، ص ۳۰۱؛ تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۵۷). بر اساس این دسته از احادیث، ایجاد نگرش حیا که ناظر بر بینش انسانی است، سبب تربیت جنسی می شود و معصومین علیهم السلام از این شیوه در جهت رشد مخاطبان استفاده کرده اند.

۳-۱-۵. توجه دادن به پیامدهای شهوترانی

هر چند اساس شهوت به عنوان یکی از نیازهای انسانی، نیازمند تأمین معقول و مشروع است، اما با توجه به اینکه مسئله جنسی حساسیت زاست؛ یعنی نسبت به سایر مسائل و دغدغه ها بیستر انسان را در سراشویی قرار می دهد، تأکید زیادتری نسبت به آن صورت گرفته است؛ پیامبر و اهل بیت طاهرین به عنوان هدایتگران و مربیان جوامع بشری به مناسبت های مختلفی عوارض منفی و پیامدهای سوء شهوترانی را گوشزد کرده اند و با این شیوه شناخت ساز در صدد بوده اند نگرش مردم را عمیق نمایند. بیشترین حجم متون قرآنی و روایی درباره مسئله جنسی پیرامون همین مقوله وارد شده است که البته گاهی به عاقبت های مطلق شهوترانی اشاره نموده و گاهی نیز به توجه به مصادیق مختلف شهوترانی پیامدهایی را پیرامون آن ذکر می کند. ذلت، دخول در آتش (سیدرضی، ۱۴۱۴ق، ۵۵۳، ح ۴۳۳؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ۲، ۹۰) و مانع کسب روزی حلال، زود مردن، حزن و اندوه، حسابرسی بد در قیامت و مشمول خشم خداوند شدن از جمله ی این پیامدها می باشد (صدوق، ۱۳۸۵، ۲، ۴۷۹).

۳-۲. شیوه های ناظر بر گرایش

امیدآفرینی، عزت بخشی، ایجاد ترس، کنترل نگاه، و درگیر کردن انسان با سایر احساساتش شیوه هایی هستند که در قرآن و حدیث از آنها در جهت تربیت جنسی استفاده شده است؛ این شیوه ها ناظر به گرایش ها و تمایلات و احساسات انسانی است.

۳-۲-۱. امید آفرینی

یکی از شیوه های دریافت شده از قرآن و روایات که ناظر به گرایش ها و امیال انسانی است و از طریق احساسات و انگیزه ها، رشد و تربیت وی فراهم می گردد، امیدآفرینی است. البته امید مورد نظر قرآن و حدیث هویتی مطلوب دارد و با امید کاذب و آرزوهای پوشالین غیر واقعی متفاوت است. امید که با تبشیر همخوان است، در تمام امور تربیتی و تبلیغی قرآن و روایات وجود دارد. به عنوان نمونه قرآن کریم در فرایند تبلیغی و تربیتی خویش به صورت کلی به متقین مژده می دهد که هدایت الهی آنها را در بر می گیرد. آیه شریفه می فرماید: «این کتاب که شکی در آن نیست، هدایتگر با تقویان است» (بقره، ۲).

هم چنین آیات قرآنی و گزاره های حدیثی به صورت اختصاصی و در مسئله جنسی نیز نسبت به عاقبت کنترل شهوت امیدبخشی می کنند؛ مثلاً قرآن کریم به تقوای پیشگان در مسئله جنسی امید می دهد که حورالعین پاداش پارسایی آنهاست. (دخان، ۵۴؛ طور، ۲۰؛ الرحمن، ۷۲؛ واقعه، ۲۲). هم چنین در روایات با ذکر پاداشی چشم پوشی از شهوات همانند تزویج حورالعین و دست یافتن به حقیقت ایمان به امیدآفرینی پیرامون این مسئله می پردازد (صدوق، ۱۴۱۳ق، ۳، ۴؛ ۴۷۴، ۱۸).

۳-۲-۲. عزت بخشی

عزت نفس ملکه نفسانی است که انسان را قادر می سازد تا حوادثی را که برای او پیش می آید، هر چند خطیر باشند، به خوبی تحمل کند. (دیلمی، ۱۳۸۷، ۱۲۵) عزت یکی از جنبه های مهم کرامت انسانی است که ضرورت آن در آیه شریفه پیش رو مشهود است. قرآن کریم می فرماید: «عزت برای خدا و برای پیامبرش و برای مؤمنان است» (منافقون، ۸) کرامت، عزت و احساس ارزشمندی در وجود آدمی سبب رشد و ارتقای شخصیت وجودی وی می شود و هر چه این محور در انسان پر رنگ تر گردد، دوری او از گناهان و خطاها بیشتر می گردد. امام علی علیه السلام می فرماید: هر کسی در جان خود، احساس کرامت و بزرگواری کند، مخالفت با شهوت حیوانی برای او آسان است. نقطه مقابل این گفتار، حدیث امام صادق علیه السلام است که می فرماید: اگر کسی خودش را در نزد خویش خوار ببیند و احساس بزرگواری را در خودش از دست بدهد، از شر او بترس. هم چنین در فرمایش امام علی علیه السلام تصریح شده که رفتن به سوی خواسته ها بدون عزت نفس، موجب خسروانی می شود که برگشت ناپذیر است. امام علیه السلام می فرماید: بزرگواری از آن باش که به پستی تن دهی؛ هر چند که تو را به مقصودت برساند: زیرا نمی توانی در برابر آنچه از دین و شخصیت در این راه از دست می دهی، جایگزینی به دست آوری. (ری شهری، ۱۳۸۹ الف، ۹۲)

در مجموع با توجه به این مبنا هر چه کرامت دهی و عزت بخشی و ایجاد احساس ارزشمندی در دیگران بیشتر شود، تربیت و رشد ایشان و از جمله تربیت جنسی آنها مناسب تر است.

کاربست این شیوه در سخنان معصومین به وفور و برای موقعیت های مختلف از جمله حب انسان نسبت به فرزند و محبت به زنان و همسران بیان شده است (فقیهی، ۱۳۸۷، ۹۵؛ حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ۱۴، ۱۰).

۳-۲-۳. ایجاد ترس

ایجاد ترس منطقی و مطلوب که در قرآن و احادیث به انذار تعبیر شده، یکی از شیوه های تربیتی انبیای الهی و امامان معصوم بوده است. در مقابل ترس های منطقی، ترس های موهوم و غیر منطقی قرار دارند که نه تنها در مسیر تربیت موثر نیستند، بلکه نتایج معکوس و پیامدهای ناگوار برجای می گذارند. البته ایجاد ترس، عامل رشد نیست، بلکه ترساندن سبب جلوگیری از بروز طغیانگری ها و مانع رشد استعداد های منفی است. (مطهری، بی)

تا، ۲۲، ۵۵۴) طبیعتاً در تربیت جنسی هم چنین حالتی وجود دارد و اساساً می‌توان ایجاد ترس در جهت تربیت جنسی را در این جمله خلاصه کرد که پیشگیری، بهتر از درمان است که علاج واقعه را قبل از وقوع می‌کند. همان‌طور که آموزه‌های دینی دستور تحریم کامل شرب خمر می‌دهد، یا استمنا را کاملاً حرام می‌کند، از ابتدای بلوغ دختر و پسر و شروع به نیرومندی میل جنسی، روابط دختر و پسر را محدود می‌کند و دستورهایی مبنی بر به حداقل رساندن تحریکات جنسی می‌دهد؛ زیرا تا وقتی که نوجوان و جوان، از نظر جنسی، تحریک نشده باشد، مشکلی نخواهد بود؛ اما با تحریک و طغیان گری امیال جنسی، خودداری و کنترل شهوت مشکل است. بنابراین آیات و احادیث بر این مهم تأکید زیادی کرده و به صورت جدی امیال را تحت تأثیر قرار داده و ترسانده‌اند و حتی به هشداردهندگی والدین نسبت به فرزندان تصریح کرده‌اند. (فقیهی، ۱۳۸۷، ۱۴۳)

هم چنین امام علی علیه السلام در جهت تربیت جنسی به مردم هشدار می‌دهد و عاقبت استمنا و لواط را لعن خداوند و ملائکه بر می‌شمارد. امام می‌فرماید: آگاه باشید که مورد لعن خدا، ملائکه و همه مردم خواهد بود کسی که با دست مالی خود، خویش را ارضا می‌کند و کسی که با کسی از مردان، لواط می‌کند. (ری شهری، ۱۳۸۹، ۱۰، ۳۱۷)

۳-۲-۴. کنترل نگاه

پرهیز دادن از نگاه به نامحرم را اگر چه می‌توان ذیل شیوه‌های مشابه مطرح نمود، اما به دلیل اهمیت خاص آن در احادیث، شیوه‌ای مستقل در نظر گرفته شده است. هر چند استفاده از شیوه کنترل نگاه، با شیوه‌های ناظر بر رفتار همخوانی دارد، در عین حال به خاطر اثرات روانی آن، ذیل شیوه‌های ناظر به گرایش مطرح می‌شود. نگاه جنسی و گناه جنسی رابطه نزدیکی با هم دارند و به تعبیر امام صادق علیه السلام، نگاه، میل شهوانی درونی را فعال می‌کند. آن حضرت می‌فرماید: نگاه بعد از نگاه، بذر شهوت را در دل می‌کارد و همین برای به فتنه (و گناه) کشاندن صاحب آن نگاه کافی است. (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹، ۱۴، ۱۳۹) شبیه روایت فوق، سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله است که می‌فرماید: از نگاه کردن‌های هرزه پرهیزید؛ زیرا نگاه، هوس و شهوت را می‌رویاند و موجب غفلت می‌شود. (ری شهری، ۱۳۸۹، الف، ۲۲۲)

هم چنین با توجه به این که نگاه جنسی، تیر زهر آگین شیطانی، عامل انحراف انسانی و باعث بروز ناهنجاری‌های جنسی است، آیات قرآن و احادیث معصومین بر کنترل نگاه تصریح کرده‌اند و در واقع با شیوه پرهیز دادن از نگاه حرام، در جهت تربیت جنسی کوشیده‌اند. قرآن کریم نسبت به نگاه حرام واکنش نشان می‌دهد و به مومنان دستور به کنترل نگاه می‌دهد. قرآن کریم می‌فرماید که به مردان باایمان و زنان باایمان بگو که چشم‌های خود را فرو بندند (نور، ۳۰-۳۱).

روشن است که کنترل چشم، روشی مهم در تربیت جنسی است و انسانی که تقوای چشم پیدا می کند، در جهت رشد خویش کوشیده است؛ پیامبر اسلام و ائمه علیهم السلام با بیان پیامدهای منفی نگاه حرام همچون در فتنه افتادن، زیاده‌ی حزن و اندوه و حسرت و با توجه دادن به عاقبت احساسات و تمایلات نابجا از چشم چرانی پرهیز داده اند (صدوق، ۱۴۱۳ق، ۴، ۱۸؛ حرانی، ۱۳۶۳، ۳۰۵؛ حر عاملی، ۲۰، ۱۹۲؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ۱۵، ۷۱؛ ری شهری، ۱۳۸۹ب، ۱۲، ۲۳۴).

۳-۲-۵. درگیر کردن انسان با سایر احساسات و نیروهای درونی

انسان دارای احساسات و به طور کلی دارای نیروهای درونی بسیاری است و گزینه جنسی تنها یکی از آنهاست. وقتی انسان درگیر سایر قوای وجودی و احساسات درونی خویش و متوجه آنها باشد، هم به تعادل قوای شخصیتی کمک کرده و هم در جهت کنترل شهوت تلاش کرده است. این نکته فارغ از مسائل روان شناختی امروزی از متون دینی به دست می آید و در کلام معصومین علیهم السلام توجه زیادی به آن شده است. امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که شرافت ذاتی خود را بشناسد، او را از پستی شهوت مصون می دارد. (ری شهری، ۱۳۹۱، ۶، ۱۳۸) در واقع شرافت انسانی به شناخت و اهمیت دادن به مجموعه وجودی انسانی است؛ انسان متشکل از همه قوای وجودی است و کسی که به هر کدام از قوا و نیروهای خویش به اندازه خویش توجه می کند، جایگاه فروتر گزینه جنسی را می شناسد و به آن بیش از جایگاهش اهمیت قائل نمی شود و به سمت شهوترانی کشیده نمی شود.

فکر و خیال یکی از حالت های درونی آدمی است و روایات معصومین به این نکته توجه می دهند که فکر نسبت به هر چیزی انسان را به سوی آن می کشاند. از این رو فکر شهوت هم انسان را به شهوت پرستی هل می دهد. پس باید فکر و خیال درگیر مسائل والا شود. امام علی علیه السلام در این باره می فرماید: کسی که زیاد به گناهان بیندیشد، او را به سوی خویش فرامی خوانند. (تمیمی آمدی، ص ۶۲۳) هم چنین حدیث دیگری شبیه همین فرمایش امام است که می فرماید: کسی که به لذات زیاد فکر کند لذات بر او غلبه پیدا می کند (لیثی واسطی، ۱۳۷۶، ۴۵۷)

هم چنین توجه دادن به کارکردهای عقل به عنوان فرمانده وجودی انسان و بزرگ ترین قوه وجودی وی، از جمله مواردی است که در جهت تربیت جنسی انسانی در کلام امامان معصوم دیده می شود. امام علی علیه السلام می فرماید: زمانی که عقل کامل می شود، شهوت نقصان پیدا می کند. (تمیمی آمدی، ص ۲۸۵) شبیه این حدیث، فرمایش امام صادق علیه السلام به نقل از امیر مومنان است که می فرماید: هر کسی عقلش بر شهوتش

غلبه کند، از ملائکه برتر است و هر کس شهوتش بر عقلش غلبه کند، از حیوانات بدتر است. (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ۵۷، ۱۳۴ و صدوق، ۱، ۱۳۸۵، ۵)

محبت، یکی دیگر از احساسات انسانی است که طبق کلام اهل بیت معصومین علیهم السلام، توجه و تأمین صحیح آن، جلو طغیان شهوت را می گیرد. مثلاً در روایت است که محبت به بهشت، جلو شهوترانی را می گیرد. امام باقر به نقل از امام سجاد علیهما السلام می فرماید: کسی که مشتاق بهشت باشد، شهوت پرستی را فراموش می کند. (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۲، ۱۳۲).

۳-۳ شیوه های ناظر بر کنش

پرهیز عملی از محرک های جنسی، دعوت عملی به تقوا و عفت، تنبیه، توبه، دعا، و تشویق به ازدواج، مربوط به شیوه های ناظر بر رفتار هستند که از آیات قرآن و احادیث معصومین اخذ شده است.

۳-۳-۱. پرهیز عملی از محرک های جنسی

محرک جنسی، عامل خطر سازی در مسیر رشد و تربیت جنسی است و چه بسا انسان را از راه درست باز می دارد و در بیراهه های انحراف قرار می دهد؛ به همین جهت آموزه های قرآنی و روایی بر این جنبه تأکید زیادی داشته اند و آگاهی می دهند که باید نسبت به این مسئله از همان سنین کودکی حساسیت داشت؛ یعنی ابتدا والدین و بزرگترها در قبال فرزندان و کودکان، مسئولیت دارند آنها را از محرک های جنسی دور بدارند، و در بزرگسالی نیز، هر شخصی برای در امان ماندن از انواع انحرافات جنسی، موظف است نسبت به محرک های جنسی حساسیت داشته باشد و از آنها دور بماند؛ زیرا محرک های گوناگون جنسی، مانع تصمیم ها و فعالیت های درست در مسئله جنسی می شود.

روایات مسئولیت هایی همچون پرهیز از هم آغوشی و نزدیکی در مقابل فرزندان را برای والدین مشخص نموده است (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۰۰؛ صدوق، ۲، ۱۳۸۵، ۵۰۳). قرآن کریم نیز به والدین دستور می دهد به فرزندان بیاموزند که در زمان های خاصی هنگام ورود به حریم خصوصی اجازه بگیرند (نور، ۵۸-۵۹).

هم چنین متون دینی بر خودداری از لخت شدن در برابر کودکان یا لخت کردن آنها، خودداری از بردن فرزندان با خود به حمام و لخت شدن در برابر آنها، خودداری از دست زدن به عورت کودک، خودداری از بوسیدن و در آغوش گرفتن کودکان نامحرم؛ پس از سن معین، جداسازی بستر کودکان تأکید زیادی داشته اند. (فقیهی، ص ۱۸۸ به بعد به نقل از: من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۱۵؛ بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۷۷؛ کافی، ج ۶، ص ۵۰۳؛ وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۵۶؛ تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۴۶۱)

متون دینی بر پرهیز و دوری از محرک های جنسی از سن جوانی به بعد هم تأکید بسیاری دارند. به عنوان نمونه نگاه به نامحرم را محرک مهم جنسی معرفی می کنند و از آن بر حذر می دارند؛ همان طور که قبلا به آیه شریفه استناد شد، قرآن کریم مردان را از نگاه به نامحرم بر حذر می دارد (نور، ۳۰) نیز، آیه شریفه بانوان را هم از نگاه حرام به نامحرم منع می کند (نور، ۳۱) به علاوه با صدای نازک و با عشوّه سخن گفتن بانوان هم جزو محرک های جنسی است که قرآن کریم از آن باز می دارد (احزاب، ۳۲). به علاوه قرآن کریم، طرز راه رفتن بانوان را در تحریک جنسی مردان مهم می داند و به همین جهت بر مشی از روی حیا توسط بانوان تأکید دارد (قصص، ۲۵). هم چنین عبارت «لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ» در آیه ۳۱ نور نیز زینت های بانوان را جزو عوامل محرک بر می شمارد. محرک های جنسی در همین موارد خلاصه نمی شود، بلکه شرابخواری، بیان سخنان جنسی، دوری با افراد غیر سالم، بی حجابی و خلوت با نامحرم نیز از دیگر مواردی است که در احادیث جزو محرک های جنسی شمرده شده است. مورد اخیر یعنی خلوت با نامحرم در دنیای ارتباطات امروزی و با گسترش وسایل ارتباط جمعی و پدیده شبکه های اجتماعی، تعریف وسیع تری به خود گرفته و باعث شده فضای خلوت با نامحرم سهل الوصول تر و کنترل جنسی به خصوص توسط جوانان مشکل تر باشد.

۳-۲-۳. دعوت عملی به تقوا و عفت

هر چند در برخی منابع لغوی و آثار اخلاقی، تقوا به معنای ملکه نفسانی، حالت قلبی و فضیلت نهادینه شده درونی معنا شده، اما در منابع دیگر لغوی و اخلاقی از تقوا به عنوان یک رفتار یاد شده است؛ مثلا اگر چه به گفته راغب اصفهانی در «المفردات» تقوا به معنای پدید آمدن حالتی در نفس است که آدمی را از غلبه شهوت باز می دارد، در عین حال در «مقایس اللغه»، تقوا به معنای خودداری از انجام کارهای زشت آمده است.

به علاوه نگاه دقیق تر به تقوا در آیات و احادیث هم نشانگر آن است که تقوا علاوه بر جنبه فضیلت مندی اش و علاوه بر ملکه نفسانی بودنش، حکایتگر یک رفتار هم هست؛ در واقع وقتی قرآن کریم در موقعیت های گوناگون زندگی به تقوا امر می کند، یعنی به انجام یک کار دستور می دهد. بنابراین می توان به تقوا به عنوان یک رفتار ویژه اخلاقی نگریست و بلکه به تعبیر امام علی علیه السلام، تقوا رئیس همه افعال و فضایل اخلاقی است (سیدرضی، ۱۴۱۴ق، ۵۴۸، ح ۴۱۰)

تقوا، مراقبت از خود و خویشتن داری در موقعیت های مختلف و از جمله نسبت به غریزه جنسی مطرح است که تقوای مورد اخیر با توجه به معنای فضیلت مندی اش، عفت نامیده می شود. با توجه به پیامدهای بسیار خطرناک شهوترانی، آموزه ها و گزاره های دینی بر عفت و خویشتن داری جنسی تأکید زیادی کرده اند و عفت را همراه با حذف عوامل تهدیدکننده، زمینه پرورش فضیلت و معنویت در انسان می دانند. (فقیهی، ۱۳۸۷، ۶۰) به همین جهت امام باقر علیه السلام می فرماید: خداوند به چیزی برتر از عفت شکم و شرمگاه عبادت نشده است. (کلینی،

۱۴۰۷ق، ۲، ۷۹)

قرآن کریم با بیان هنرمندانه قصه حضرت یوسف علیه السلام و پاسخ عملی آن حضرت به زلیخا و زنان مصر، در صدد است تا ضمن ارائه الگوی عملی در مقابل خواسته های شهوانی، مردم را در موقعیت های مختلف به خویشتن داری دعوت کند. آیه شریفه از زبان یوسف پیامبر علیه السلام می فرماید: «گفت: پروردگار من، زندان، برای من خوش تر از آن است که مرا به آن می خوانند و اگر تو حيله خصمانه آنان را از من نگردانی، به سوی آنان میل کنم و از نادانان باشم» (یوسف، ۳۳).

هم چنین قرآن کریم یکی از مهم ترین صفات مومنان را عفت ورزی و خویشتن داری می داند (مومنون، ۵) به علاوه، قرآن کریم به کسانی که توانایی ازدواج ندارند، به عفت و خویشتن داری امر می کند. آیه شریفه می فرماید: «و کسانی که وسیله زناشویی نمی یابند، باید عفت ورزند تا خدا آنان را از فضل خویش بی نیاز گرداند» (نور، ۳۳) کاربست شیوه دعوت به عفت و خویشتن داری، در کلام امیر مومنان هم مشهود است؛ آنجا که می فرماید: جهادگری که در راه خدا شهید می شود اجرش بیشتر از کسی که قدرت بر گناه دارد و عقیف می شود، نیست. (سیدرضی، ۱۴۱۴ق، ص ۵۵۹)

۳-۳-۳. تنبیه

گزاره های دینی با کاربرد تنبیه و مجازات برای انجام ناهنجاری های جنسی، سعی دارند از پیشرفت و توسعه گناهان جنسی در شخص و جامعه جلوگیری نمایند. بنابراین یکی از شیوه های تربیت جنسی، همین تنبیه و مجازات است که می تواند مانع انجام گناه و مانع نهادینه شدن آن در شخص و یا جامعه گردد. مجازات گوناگون زنا، لواط، استمنا و سایر ناهنجاری ها و انحرافات جنسی در آیات قرآن و احادیث معصومین علیهم السلام دیده می شود. به عنوان نمونه متون دینی علاوه بر این که زنا را فحشا معرفی می کنند، مجازات آن را هم بیان کرده اند. آیه شریفه فاحشه بودن چنین عملی را با هشدار بیان می کند و می فرماید که هرگز به زنا نزدیک نشوید (اسراء، ۳۲)؛ زیرا که مصداق فحشاست و برای ارضای غریزه جنسی، راه بد و انحرافی است. در ادامه تنها به یک روایت از امام باقر علیه السلام اشاره می شود که به مجازات و تنبیه عمل زشت زنا تصریح کرده و در واقع از این کار قبیح باز داشته اند. امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: عوارضی که دامنگیر زناکار می شود، شش پیامد است: سه تا در زندگی اجتماعی و دنیایی و سه تا در زندگی معنوی و اخروی؛ اما عوارضی که زنا در زندگی دنیایی فرد دارد: از بین رفتن اعتبار و آبروی اجتماعی، ابتلا به فقر و بیچارگی و کوتاهی عمر است. و اما عوارضی که در آخرت برای فرد دارد: غضب و خشم پروردگار، حسابرسی بد و زندگی دائمی در آتش جهنم است. (برقی، المحاسن، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۱۰۶؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۴۱)

هم چنین قرآن کریم ضمن تقبیح عمل لواط، مجازات قوم لوط را بیان می دارد و از این منظر به شهوتران های همجنسگرا در طول تاریخ هشدار می دهد که عاقبتی مانند آنها خواهند داشت. (نمل، ۵۵). نیز، در جای دیگری به این عمل غیر اخلاقی غیرطبیعی اشاره می کند و می فرماید که آیا شما مردان همجنس گرا شدید و راه طبیعی

ازدواج با زنان را رها کرده‌اید و این عمل زشت و منکر را در اجتماع مردم و پیش چشم عموم، مرتکب می‌شوید؟ (عنکبوت، ۲۹)

حدیث امام صادق علیه السلام عذاب الهی را تنبیه همجنس‌گرایی لواط کار معرفی می‌کند و در شدت قبح آن می‌فرماید: ممنوعیت نزدیکی مرد با مرد دیگر، بزرگ‌تر از ممنوعیت نزدیکی با زن است؛ زیرا خداوند، یک قوم را به دلیل ارتکاب گناه لواط، هلاک کرد؛ ولی هیچ‌کس را به دلیل ارتکاب گناه زنا، هلاک ننمود. (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۴۳) امام صادق علیه السلام در فرمایش دیگری تشابه عذاب لواط کار با عذاب قوم لوط را توضیح داده و فرموده‌اند: کسی که تا به هنگام مرگ، بر انجام دادن عمل لواط، اصرار داشته باشد، نمی‌میرد مگر آن‌که سنگی همانند سنگی که بر قوم لوط فرود آمد، بر او فرود می‌آید و به این وسیله می‌میرد؛ ولی هیچ‌کس آن سنگ را نمی‌بیند. (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۴۸؛ حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ۲۰، ۳۳۱)

۳-۳-۴. توبه

با توجه به محور اختیار در سرشت آدمی، امکان رفتن به سمت نور و تاریکی‌ها و اراده انجام خیر و شر در هر انسانی وجود دارد و زمانی که انسان مستمع نفس اماره و پیرو وسوسه‌های شیاطین می‌شود، مرتکب گناهان بسیاری از جمله گناهان جنسی می‌گردد؛ به همین جهت خداوند متعال که آفریننده و خالق و البته مدبر و پروردگار چنین موجودی است، او را به حال خود رها نکرده و منزلگاه‌های بسیاری در مسیر تربیت و رشد او قرار داده است؛ توبه، بزرگترین سرمایه و گنج انسان گنهکار پس از انحرافات رنگارنگ است و انسان را در مسیر تربیت قرار می‌دهد. با توجه به این مبنا که توبه راه و روش تربیت و رشد انسانی و یک رفتار است و مجموعه بخش‌های نگرش انسان را درگیر نموده و افکار، احساسات و رفتارهای منفی را ترمیم می‌نماید، آیات قرآن و احادیث پیامبر رحمت و ائمه معصومین در صورت ارتکاب گناهان جنسی به توبه دعوت کرده‌اند تا انسان‌هایی که غافلانه دچار وسوسه‌های اغواگر شده‌اند، مجدداً در مسیر درست گام بردارند. (مکارم، ۱۳۷۴، ۱۵، ۵۰۷) قرآن کریم پیام الهی را در مورد توبه این چنین بازگو می‌کند: «بگو: ای بندگان من که علیه خویش اسراف کردند، از رحمت خدا نومید نشوید زیرا خدا جمله گناهان را می‌آمرزد، بی‌شک او آمرزنده مهربان است» (زمر، ۵۳).

۳-۳-۵. دعا

دعا که در روند رشد و تعالی انسان‌ها نقش به‌سزایی دارد، طبق آموزه‌ها، گزاره‌ها و تأکیدات اهل بیت عصمت و طهارت، در تربیت جنسی نیز اثرگذار است. دعا کردن هنگام انعقاد نطفه (کلینی، ۱۴۰۷ق، ۵، ۵۰۳)، آکنده کردن فضا از ذکر خدا، آموزش دعا به کودک، دعا و نیایش در سر بزنگاه‌ها و لبه پرتگاه‌های انحرافی برای خود، از جمله مواردی است که در تربیت جنسی نقش مهمی دارد. (فقیهی، ص ۱۹۱ به بعد).

۳-۳-۶. تشویق به ازدواج

شیوه های مستخرج از قرآن و حدیث بر هر دو محور تعدیل و تأمین غریزه جنسی استوار است. اگر چه بسیاری از شیوه ها بر تعدیل میل و نیاز جنسی بنا شده، ازدواج بر محور تأمین نیاز جنسی مطرح گردیده است. در واقع هر چند آموزه ها و گزاره های دینی با طرح شیوه های گوناگون بر خویشتن داری تأکید دارند، در نهایت از ازدواج به عنوان روش مهم تربیت جنسی یاد می کنند؛ زیرا ازدواج علاوه بر کنترل میل جنسی، نیاز جنسی را هم تأمین می کند.

قبل از پرداختن به بخشی از آیات و احادیث ازدواج، بحثی پیرامون میل و نیاز جنسی مطرح می شود تا مشخص شود نگاه قرآن و روایات، پیرامون ازدواج، نگاهی عمیق، دقیق و همه جانبه است که تحلیل ها و تبیین های اندک پژوهشگران باز هم به ژرفای وجودی آن نمی رسد.

نیاز و میل را خداوند متعال در وجود انسان قرار داده که انواع گوناگونی دارند؛ یکی از انواع نیازها و امیال آدمی، نیازها و امیال جنسی است که این دو محور در نگاه اول ممکن است به خاطر عملکردشان یکسان پنداشته شوند، اما باید تفاوت آنها دانسته شود و مرز بین میل و نیاز مشخص گردد تا خلط صورت نگیرد. اولین تفاوت بین نیاز و میل، به تعریف آنها برمی گردد؛ نیاز، به خود احتیاج داشتن گفته می شود. ولی میل به معنای کشش، رغبت و تمایل به سمت آن چیز است. در واقع وقتی انسان نیاز به غذا پیدا می کند، همزمان با نیاز، احساس نیاز هم به وجود می آید تا انسان در جهت رفع نیاز تلاش کند؛ میل همان احساس نیاز است. دومین تفاوت به عامل ایجاد نیاز و میل برمی گردد؛ نیازها از درون انسان به وجود می آیند و هیچ گاه دیگران نمی توانند به کسی بگویند که تو گرسنه و تشنه ای و یا نیاز جنسی داری، بلکه هر شخصی خودش از درون می فهمد که نیاز دارد؛ بنابراین منشأ نیاز، همیشه درونی است. ولی عامل و محرک و منشأ تحریک امیال همیشه درونی نیست، بلکه گاهی درونی است و گاهی بیرونی است.

تفاوت سوم به واقعی بودن همیشگی نیازهای جنسی و واقعی نبودن همیشگی امیال جنسی برمی گردد؛ یعنی نیازهای انسانی همیشه واقعی و درست هستند و کاذب نیستند؛ به همین جهت به نظر می رسد تعبیر نیازهای کاذب، تعبیر اشتباهی باشد، اما میل های انسان گاهی واقعی و درست هستند و گاهی کاذب و غلط هستند. بنابراین باید مرز میل صادق از میل کاذب را شناخت که اگر میل جنسی با نیاز مطابق باشد، میل، صادق است و اگر با نیاز جنسی مطابق نباشد، کاذب خواهد بود. بنابراین اگر چه نیاز جنسی را باید جدی گرفت و در جهت تأمین آن تلاش نمود، باید به امیال کاذب جنسی توجهی نکرد. با این تحلیل، مشخص می شود که ازدواج به عنوان راه حل اسلامی، بهترین راه برای تأمین نیاز جنسی است؛ زیرا نیاز جنسی، نیازی درونی است که هر چند می توان در جهت کنترل آن گام های مهمی برداشت، اما اصلی ترین راه در مواجهه با نیاز جنسی، تأمین آن است که ازدواج راهکار عقلی، اخلاقی و صحیح تأمین نیاز جنسی است. ازدواج علاوه بر تأمین نیاز جنسی

آدمی، خواسته های معقول و امیال مطلوب جنسی آدمی را هم پاسخ می دهد و مانع بروز هیجانات کاذب و احساسات نابجا می گردد.

قرآن کریم پیرامون ازدواج می فرماید: «از دیگر نشانه های خداوند، این است که از جنس خودتان، همسرانی برای شما آفرید تا در کنار یکدیگر، آرامش بیابید.» (روم، ۲۱) فارغ از سایر تحلیل ها پیرامون ازدواج می توان گفت چون با ازدواج بسیاری از نیازهای انسانی اعم از نیازهای شخصیتی، عاطفی، و جنسی برآورده و تأمین می شود، انسان به آرامش و تسکین می رسد. در همین راستاست که امام صادق علیه السلام می فرماید: خداوند، زنان را خلق کرده تا مردان، با آنان مأنوس باشند و از طریق آنان به آرامش برسند و شهوتشان را ارضا نمایند و زنان، مادران فرزندانشان باشند. (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ۲۰، ۳۵۰) نیز، فرمایش پیش رو که از زبان پیامبر خدا نقل شده، نشان می دهد که همه دغدغه های پیرامون غریزه جنسی و رسیدن به تقوا و پاکی با ازدواج قابل حل است؛ پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید: کسی که دوست دارد درحالی خداوند را ملاقات کند که پاک و مطهر است، باید ازدواج کند. (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ۲۰، ۱۸)

۴ جمع بندی و نتیجه گیری

این پژوهش با دغدغه کشف و تبیین شیوه های جنسی از منظر قرآن و احادیث در صدد بوده است الگویی قرآنی و روایی را پیرامون تربیت جنسی مطرح نماید؛ به همین جهت قبل از پرداختن به شیوه ها، باید ابتدا خود مسئله تربیت جنسی مورد تحلیل قرار می گرفت. تحلیل تربیت جنسی از رهگذر بیان دیدگاه ها درباره غریزه جنسی صورت گرفته که سه دیدگاه کلی وجود دارد؛ دیدگاه اول، ذات غریزه جنسی را پلید و شیطانی می داند، دیدگاه دوم، قائل به بهره برداری مطلق انسان در مسئله جنسی است و دیدگاه سوم که برخاسته از کلام خدا و سنت و سیره معصومین است، افراط و تفریط را باطل و غیر اخلاقی دانسته، خویشن داری و ازدواج را پیشنهاد می دهد که تربیت جنسی بر همین دو محور تعریف می شود و به مجموعه ای از فعالیت های تربیتی گفته می شود که از ابتدای زندگی، مرحله به مرحله در جهت رشد متعادل و متناسب با غریزه جنسی صورت می گیرد تا فرد با وظایف و رفتارهای جنسی آشنا شود و به اهداف تربیت جنسی برسد و در نهایت با قرب الی الله، خشنودی خداوند را فراهم نماید.

شیوه های مستخرج از قرآن و احادیث بر سه محور بینش، گرایش و کنش انسانی ارائه گردیده که سه محور مذکور، اساس نگرش انسانی را شکل می دهند. شیوه های روشنگری، طراحی اهداف والاتر، الگودهی، تأکید بر حیا، و توجه دادن به پیامدهای شهوترانی، پنج شیوه ناظر بر بینش انسانی است، شیوه های امیدآفرینی، عزت بخشی، ایجاد ترس، کنترل نگاه، و درگیر کردن انسان با سایر احساسات وی، شیوه های ناظر به گرایش ها و تمایلات و احساسات انسانی است، هم چنین شیوه های پرهیز عملی از محرک های جنسی، دعوت عملی به تقوا

و عفت، تنبیه، توبه، دعا و تشویق به ازدواج، شیوه های ناظر بر رفتار آدمی هستند که در مجموع هر کدام نگرش انسان را شکل می دهند و موجب تقویت، رشد و تربیت جنسی آدمی می شوند

قابل توجه آن که بسیاری از این شیوه ها مربوط به جنبه خویشتن داری آدمی است، شیوه دعوت به ازدواج مربوط به تأمین نیاز جنسی است، و شیوه هایی نظیر دعوت به توبه برای فروکاستن از بار گناهان، محو انحرافات جنسی و به فراموشی سپردن آنهاست. در واقع در الگوی شیوه های مستخرج از آیات و احادیث، همه مسائل و دغدغه ها را در خود جای داده است و برای هر کدام برنامه ریزی و راه حل دارد.

منابع

*قرآن کریم

۱. ابن سینا، حسین بن عبدالله؛ القانون فی الطب، بیروت: دارالصادر، بی تا.
۲. برقی، المحاسن، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱.
۳. پاشا شریفی، حسن، اصول روان سنجی و روان آزمایی، تهران: رشد، ۱۳۸۱.
۴. پسندیده، عباس، پژوهشی در حیا، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۴.
۵. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، تصحیح: مهدی رجائی، قم: دارالکتب الإسلامی، ۱۴۱۰ق.
۶. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر قرآن به قرآن، قم، اسراء: ۱۳۸۴.
۷. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: موسسه آل البیت، ۱۴۰۹ق.
۸. حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۳.
۹. خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، قم: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۷.
۱۰. دیلمی، احمد و مسعود آذربایجانی. اخلاق اسلامی. قم: معارف، ۱۳۸۷.
۱۱. رابینز، استیفن؛ مبانی رفتار سازمانی، ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۷۶.
۱۲. سورین، ورنر و جیمز تانکارد، نظریه های ارتباطات، ترجمه: علیرضا دهقان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۰.
۱۳. سید رضی، نهج البلاغه، قم: هجرت، ۱۴۱۴ق.
۱۴. شرف الدین، حسین، نگرش، معرفت، ۱۳۷۷، شماره ۲۵.
۱۵. شریفی، احمد حسین، آئین زندگی (اخلاق کاربردی)، قم: معارف، ۱۳۹۶.
۱۶. صدوق، محمد بن بابویه، علل الشرائع، قم: داوری، ۱۳۸۵.

۱۷. _____، من لا يحضره الفقيه، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ق.
۱۸. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ق.
۱۹. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۷.
۲۰. قلی پور، آرین، مدیریت رفتار سازمانی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۶.
۲۱. کریمی، یوسف، نگرش و تغییر نگرش، تهران: ارسباران، ۱۳۷۷.
۲۲. کلینی، محمد، کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق،
۲۳. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۶.
۲۴. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۲۵. محمدی ری شهری، حکمت نامه جوان، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، ۱۳۸۹الف.
۲۶. _____، دانشنامه قرآن و حدیث، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، ۱۳۹۱.
۲۷. _____، میزان الحکمه، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، ۱۳۸۹ب.
۲۸. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، نرم افزار مجموعه آثار استاد شهید مرتضی مطهری، بی تا.
۲۹. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۳۰. نوری، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۰۸ق.